

DOI: <https://doi.org/10.47960/2303-7431.19.32.2024.176>

UDK: 347.78:78

615.851:78

Pregledni članak

Primljeno: 7. III. 2024.

Prihvaćeno: 5.IX. 2024.

LUCIJA HRSTIĆ

Doktorska škola Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,

doktorandica

lucijahrstic@gmail.com

AUTORSKA PRAVA I SLOBODNO KORIŠTENJE SKLADBI U MUZIKOTERAPIJSKOME PROCESU

Sažetak

U ovome radu predstavljeni su opći elementi primjene pjesama u muzikoterapiji. Osnovni pojmovi doneseni su u uvodu, dok su uloga i uporaba pjesama u muzikoterapijskome procesu opisane u prvome poglavlju rada. Drugo poglavlje obrađuje zakone zaštite autorskih prava u Hrvatskoj i BiH za skladbe pisane za slobodnu primjenu, dok treće donosi praktične primjere i prerade skladbi korištenih tijekom seansi muzikoterapije. Zaključak predstavlja smjernice za moguće izmjene i nadopune zakona o zaštiti autorskih prava u Hrvatskoj i BiH, a nakon zaključka slijedi pregled literature. Budući da je stvaranje pjesama (*song-writing*) jedna od tehnika unutar modela kreativne muzikoterapije, pokazala se nužnom potreba istraživanja načina pravne zaštite skladbi korištenih i nastalih u terapijskome procesu, i to na području BiH i Hrvatske. Kako bi zakoni o zaštiti skladbi korištenih u terapijske svrhe bili još jasniji, u savjetovanju s pravnim stručnjacima i poznavateljima autorskih prava preporučuje se nadopuna postojećega zakona o autorskim pravima Republike Hrvatske novim člancima ili aktima, kojima se dopušta slobodna primjena skladbi nastalih tijekom edukacije za

praktičnu primjenu u muzikoterapijskome procesu, čime bi se potaknulo stvaranje novih i zaštita postojećih djela aktivnih muzikoterapeuta.

Ključne riječi: muzikoterapija; skladba; autorska prava; istraživanje; primjena

Uvod: Kratko o muzikoterapiji

Muzikoterapija kao pojam u sebi općenito podrazumijeva liječenje glazbom u najrazličitijim oblicima. Iako je od samih početaka civilizacija glazba imala snažan utjecaj na čovjeka, muzikoterapija se kao zdravstvena usluga i profesija počinje razvijati tek od druge polovine prošloga stoljeća. Svoj razvoj najprije započinje u SAD-u, a zatim se proširuje u Europu. U Hrvatsku dolazi sedamdesetih godina 20. stoljeća.¹

Godine 1918. prvi se put spominje naziv muzikoterapija, a prvu definiciju discipline iznosi Svjetska udruga za muzikoterapiju (*WFMT – World Federation of Music Therapy*) 1966. godine.² Ako se kratko osvrnemo na nešto kasniji razvoj muzikoterapije u Europi, svakako vrijedi istaknuti Veliku Britaniju gdje je početak djelatnosti bio usmjeren na praktičan rad s djecom s poteškoćama u razvoju. Britansko udruženje za muzikoterapiju (*The British Society for Music Therapy*) osnovano je 1958. godine. Prvi praktični trening za muzikoterapeute pokrenut je 1968., a prvi trening po metodi Nordoff-Robbins³ održan je 1974. godine.⁴ No, što je muzikoterapija kao disciplina?

Muzikoterapija predstavlja profesionalnu upotrebu glazbe i njenih elemenata kao intervencije u medicinskom, obrazovnom i svakodnevnom okruženju, u radu s pojedincima, skupinama, obiteljima ili zajednicama koje nastoje ostvariti optimalnu kvalitetu života i poboljšati fizičko, socijalno, emotivno, spoznajno i duhovno zdravlje. Istraživanja, edukacija i klinička

¹ Usp. Danijel Crnković i sur., *Muzikoterapija – umjetnost glazbe kroz umijeće liječenja*, Slap, Zagreb, 2020., str. 12.

² Usp. isto, str. 12.

³ Opširnije o modelima i pravcima muzikoterapije vidi na <<https://voices.no/index.php/voices/article/view/2045/1789>>.

⁴ Usp. Gary Ansdell, *Music therapy as discourse and discipline: a study of 'music therapist's dilemma*, London, Sveučilište u Londonu, 1999., str. 27.

praksa u muzikoterapiji temelje se na stručnim standardima koji su postavljeni s obzirom na kulturološko, socijalno i političko okruženje.⁵

Nešto drugačija i općenitija definicija muzikoterapije donesena je u knjizi *Muzikoterapija – umjetnost glazbe kroz umijeće liječenja*: „Općenita definicija pojma i značenja muzikoterapije u praksi bila bi da je muzikoterapija (glazbena terapija, glazboterapija ili meloterapija) način liječenja glazbom kod kojeg se glazbeno zvukovlje koristi kako bi se postiglo bolje fizičko, duhovno, društveno ili emocionalno stanje čovjeka, bez ciljanoga razvijanja osobnih glazbenih vještina pjevanja ili sviranja.“⁶

Crnković se nadalje osvrće i na interdisciplinarnost muzikoterapije kao discipline te na njezinu povezanost s biologijom, medicinom i neurologijom. Poseban naglasak stavlja na profesiju muzikoterapeuta koji su dio interdisciplinarnoga tima stručnjaka te zajedno s ostalim članovima tima osmišljavaju tretman najpogodniji za korisnika s obzirom na prirodu njegova stanja. Muzikoterapeut je kvalificiran stručnjak obučen za provedbu muzikoterapijskih tretmana i stručnu procjenu korisnika.⁷

Kako navodi Bruscia, svaki muzikoterapeut uz opću i medicinsku edukaciju te psihoterapiju mora pokazati i razvijene vještine u sljedećim glazbenim disciplinama: teoriji glazbe i sviranju instrumenata te vještini spontane i zadane improvizacije. Kao primjer usavršavanja u sviranju više instrumenata navodi poznate muzikoterapeute Juliette Alvin i Paula Nordoffa. Pri tome je važno napomenuti kako vrsta glazbe u kojoj se budući muzikoterapeut prethodno obrazovao ne mora biti presudna za uspješnost muzikoterapijskoga procesa.⁸

Upravo multidisciplinarnost muzikoterapije pridonosi i njezinoj funkcionalnoj primjeni u odnosu prema različitim vrstama korisnika. Muzikoterapija se stoga primjenjuje kod osoba s različitim oblicima

⁵ Opširnije vidi u Muzikoterapija-Hrvatska udruga muzikoterapeuta. <https://www.muzikoterapeuti.hr/?page_id=85>

⁶ D. Crnković, nav. dj., str. 11.

⁷ Isto.

⁸ Usp. Kenneth Bruscia, *Professional identity issues in music therapy education*, Temple University, Philadelphia, 1987., str. 19-20.

poremećaja ponašanja, osoba s poteškoćama u razvoju, autizmom, motoričkim poremećajima i slično.⁹

Osim osvrta na profesionalnu orijentaciju muzikoterapiju nužno je promatrati i sa stajališta pravno regulirane zdravstvene usluge. Zato se svakako valja osvrnuti na profesionalnu asocijaciju za promicanje muzikoterapije koja pod vlastitim članstvom i organizacijom okuplja sve ostale profesionalne asocijacije na području Europe. Tako su do danas u Europskoj konfederaciji za muzikoterapiju (EMTC) registrirane 33 države, 51 članska organizacija te 7444 muzikoterapeuta.¹⁰

Ako se osvrnemo na razvoj muzikoterapije u našem okružju, nešto jasniju sliku pruža osnivanje udruga za promociju muzikoterapije, u čemu se ističu Hrvatska, Srbija i Mađarska.¹¹ Tako je uz Srbiju i Hrvatska nešto kasnije započela proces integracije muzikoterapije kao discipline i zdravstvene usluge te su pokrenuta tri stupnja neformalne edukacije i osnovana je Hrvatska udruga muzikoterapeuta, koja je od 2014. godine i članica Europske konfederacije za muzikoterapiju (EMTC).¹² U Hrvatskoj je 2016. godine pokrenut i prvi specijalistički studij Kreativnih terapija, smjer Muzikoterapija, na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku.¹³

U razvoju muzikoterapije u susjednoj Bosni i Hercegovini uočava se ovisnost o pomoći stranih muzikoterapeuta. Alpha Woodward kao najznačajnije razloge za takav položaj ističe postkonfliktno društvo, intenzivan etnički utjecaj, postratnu tranziciju, ali i pokušaj ostvarenja razvoja muzikoterapije u manjim, ali geografski značajnim sredinama u

⁹ Usp. D. Crnković, nav. dj., str. 12.

¹⁰ Opširnije vidi na "About EMTC", *European music therapy confederation*, <<https://emtc-eu.com/about-the-emtc/>>.

¹¹ Opširnije vidi na "Recognition", *European music therapy confederation*, <<https://emtc-eu.com/recognition/>>.

¹² Opširnije vidi na "Member Associations", *European music therapy confederation* <<https://emtc-eu.com/member-associations/>>.

¹³ Opširnije o studiju Kreativne terapije, smjer Muzikoterapija vidi na: „O studiju“, *Sveučilišni specijalistički studij Kreativne terapije*, <<http://www.uaos.unios.hr/poslijediplomski-specijalisticki-studij-kreativne-terapije/>>.

BiH (Mostar i Sarajevo), no bez postojanja krovne udruge, asocijacije ili oblika državne organizacije edukacije u muzikoterapiji¹⁴.

Po završetku osvrta na opće definiranje muzikoterapije nužno je kratko se osvrnuti i na svrhu njezine primjene u općoj i kliničkoj praksi. Kako bi se bolje razumjela svrha primjene muzikoterapije kao regulirane profesije, važno je napomenuti kako, s obzirom na prirodu korisnika i izbor intervencija muzikoterapeuta, postoje dva glavna pravca muzikoterapije: aktivna i receptivna. U prvome se pravcu, tj. aktivnoj muzikoterapiji, pacijent aktivno izražava pomoću glazbe, a u drugome se oslobađa slušajući zvukove. Aktivno izražavanje pomoću glazbe uključuje sviranje, pjevanje i improvizaciju, a u Orff muzikoterapiji i pokret.¹⁵ Neki od najpoznatijih primjera aktivnoga muziciranja, ali i primjene aktivne muzikoterapije, svakako su i pjevanje te primjena pjesama u muzikoterapiji, o čemu će biti više riječi u sljedećem poglavlju.¹⁶

1. Uloga i uporaba pjesama u muzikoterapiji

Pjesma općenito predstavlja umjetnički izričaj autora koji donosi spoj teksta i glazbe te ocrtava umjetničku osobnost autora. S obzirom na oblik i ulogu pjesma može imati i različitu namjenu. O primjeni pjesama u muzikoterapiji Hojsak navodi sljedeće:

Aktivnosti pisanja pjesama (*songwriting*) uključuju dopunjavanje nedovršenih pjesama, prepisivanje stihova, varijacije pjesama, stvaranje *rap* glazbe, pisanje tekstova, stvaranje melodija, stvaranje improviziranih pjesama kroz naraciju ili s glazbenim instrumentima te skladanje. Istraživanja pokazuju da pisanje pjesama može pomoći u postizanju uvida, u razvijanju vještina rješavanja problema, a može

¹⁴ Usp. Alpha Woodward, „Abstract“, *Tapestry of Tears: An Autoethnography of Leadership, Personal Transformation, and Music Therapy in Humanitarian Aid in Bosnia Herzegovina*, <http://rave.ohiolink.edu/etdc/view?acc_num=antioch1425584421>. (29.I.2023.).

¹⁵ Svetlana Bulatović-Stanišić, „Muzika kao lijek“, *Varaždinski učitelj- digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, god. 2 (2019.), br. 2, str. 5-6.

¹⁶ Opširnije o regulaciji autorskih prava u Republici Hrvatskoj vidi „Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima“, *Narodne novine*, 2021.,111,čl.194. (ZAPISP, čl. 194.) <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_10_111_1941.html>.

pružiti i emocionalnu, duhovnu, psihološku i društvenu podršku (Hong i Choi, 2011).¹⁷

1.1. Kreativna muzikoterapija ili Nordoff-Robbins metoda u kontekstu terapijskoga stvaranja pjesama

Jasno valja napomenuti kako su pisanje pjesama i skladanje ne samo umjetničke potrebe i kompozicijske tehnike nego i tehnike improvizacije po kojima se raspoznaje i zaseban model u muzikoterapiji: kreativna muzikoterapija ili Nordoff-Robbins metoda. O Nordoff-Robbins metodi Pavičić piše:

Nordoff-Robbins model muzikoterapije, izvorno poznat kao “Kreativna muzikoterapija”, ali ime je kasnije promijenjeno u “Nordoff-Robbins Music Therapy” (NRMT) jedan je od najčešće korištenih u praksi (Mahoney, 2016). U svom pristupu razvijaju ideju prema kojoj svako ljudsko biće reagira na glazbu koja mu omogućava vlastito izražavanje i komunikaciju (Nordoff i Robbins, 2007 prema Sarapa i Katušić, 2012). Pristup se smatra kreativnim jer terapeut stvara glazbu koja se koristi kao terapijski medij za svaku nastalu kliničku intervenciju. Od svojih začetaka, NRMT se prakticirala i u individualnoj i grupnoj terapiji.¹⁸

Osim toga, Miloš navodi kako kompozicijske metode ili glazbena iskustva u muzikoterapiji predstavljaju bilo kakvo stvaranje glazbenih proizvoda, pri čemu terapeut pomaže klijentu u stvaranju teksta, glazbe ili instrumentalnih dijela. One obuhvaćaju parodije pjesama (*song parodies*), pisanje pjesama (*songwriting*), skladanje (*composing*) instrumentalnih kompozicija te stvaranje glazbenih kolaža (zvučnih sekvencija, pjesama ili riječi) (Bruscia, 1998; prema Wheeler, Shultis i Polen, 2005).¹⁹

¹⁷ Marina Hojsak, “Učinak muzikoterapije na razvoj privrženosti u odnosu majka – dijete kod majki u riziku”, *Artos-online časopis Akademije za umjetnost kulturu u Osijeku*, br. 9, 2020.

¹⁸ Mirna Pavičić, *Teorijske osnove primjene muzikoterapije kod poremećaja iz spektra autizma*, diplomski rad, Zagreb, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, 2019.): <<https://repozitorij.erf.unizg.hr/islandora/object/erf%3A674/datastream/PDF/view>>.

¹⁹ Usp., Dajana Miloš, “Primjena i učinci muzikoterapije u gerontologiji”, *Artos-online časopis Akademije za umjetnost kulturu u Osijeku*, br.9, 2020.

1.2. Pozdravne pjesme

Svakako valja spomenuti i pozdravne pjesme koje se koriste za dobrodošlicu klijentu te način povezivanja među članovima grupe. Osmišljava ih terapeut kao uvođenje u muzikoterapijski proces unutar improvizacijskih i kreativnih modela. Osim pozdravnih pjesama koristi se i ponovno stvaranje i samostalno izvođenje skladbi kako bi se potaknulo samopouzdanje i samoizražavanje klijenta. U nastavku slijedi opći i povijesni opis regulacije autorskoga prava u Europi (uz naglasak na Bosnu i Hercegovinu i Hrvatsku), o čemu će biti više riječi u sljedećem poglavlju.

2. Općenito o autorskome pravu i slobodnu korištenju skladbi

U ovome poglavlju bit će riječi o povijesnome razvoju i načinima regulacije autorskoga prava u Europi, uz naglasak na regulaciju u Republici Hrvatskoj i BiH kao i slobodnu korištenju skladbi pod izravnim dopuštenjem autora. Također će se primjenom komparativne metode dati i kratak osvrt na sličnosti i razlike u zakonskoj regulaciji autorskih prava između Hrvatske i BiH.

2.1. Kratak pregled razvoja autorskoga prava u Europi

U ovome poglavlju bit će prikazan kraći sociološki osvrt na povijesni tijek razvoja autorskoga prava od njegovih početaka u 18. stoljeću do danas. Kako bi se bolje razumjela povijesna geneza autorskih prava, važno je istaknuti središnju ulogu autora-umjetnika te poimanja autorova vlasništva nad djelom kao umjetničkom tvorevinom.

Tako u svome tekstu *O povijesnoj genezi autorskog prava* Pavlić navodi kako je „teorijska elaboracija autorskog djela u prvoj polovici 18. stoljeća rezultat gotovo ‘sindikalnih’ borbi u polju izdavaštva, pri čemu narav i forma stvorenih djela nisu supstancijalno korišteni kao argumenti u borbi“²⁰.

²⁰ Opširnije vidi na Goran Pavlić, „O povijesnoj genezi autorskih prava“, (30. VI. 2019.), <<https://slobodnifilozofski.com/2019/06/o-povijesnoj-genezi-autorskih-prava.html>>.

Nadalje, prvi jasan pokušaj zaštite prava autora i izvođača u Europi jest izglasavanje prvoga zakona o autorskim pravima u Velikoj Britaniji poznata kao *Statute of Anne*, tj. *Anin statut* iz 1710. godine. Borba za zaštitu autorskih glazbenih prava odvijala se usporedno na književnome i likovnome polju. Također, valja naglasiti kako se sve do romantizma umjetnik smatrao vrijednim zanatlijom koji stvara djela posredstvom umjetničke inspiracije.²¹

Svakako valja napomenuti kako potreba zaštite izdavačkih prava počinje nešto prije zaštite autorskih prava, što se potvrđuje u Italiji 1492., a u Francuskoj 1566. godine. Nakon njih slijede Velika Britanija i Engleska te SAD u prvoj polovini 18. stoljeća.²²

U nastavku je prikazan i kratak pregled povijesnoga razvoja autorskoga prava u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.

2.2. Kratak pregled povijesnoga razvoja autorskoga prava u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini

Unatoč promjenama državnih uređenja u sastavu s Hrvatskom važno je naglasiti kako počeci uredbi autorskoga prava na području Hrvatske započinju u prvoj polovini 19. stoljeća, točnije 1812. godine, tijekom Napoleоновih ratova. Zatim na snagu stupa *Carski patent o zaštiti književnog i umjetničkog vlasništva*, a potom i *Zakon o autorskom pravu* koji donosi zajednički sabor Hrvatske i Ugarske. *Zakon o autorskom pravu u pogledu književnih, umjetničkih i fotografskih djela* bio je važeći u austrijskim dijelovima Austro-Ugarske Monarhije.²³ Valja napomenuti kako je od svoje samostalnosti Republika Hrvatska imala nekoliko

²¹ Isto.

²² Opširnije vidi u B. Zorina Khan, "An Economic History of Copyright in Europe and the United States", <<https://eh.net/encyclopedia/an-economic-history-of-copyright-in-europe-and-the-united-states/>>.

²³ Opširnije vidi na „Zaštita intelektualnog vlasništva“, *Povijest zaštite intelektualnog vlasništva na području Hrvatske*, <<https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/povijest-zastite/>>. Zahvaljujem se na suradnji s Institutom za intelektualno vlasništvo BiH za pomoć i sugestije u oblikovanju rada.

revizija *Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima*, i to: 1991., 2003., 2014. te posljednju u listopadu 2021. godine (koja je i dalje na snazi).

Sličan put u razvoju regulacije autorskoga prava pokazuje Bosna i Hercegovina, uz napomenu kako se *Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima* u Bosni i Hercegovini revidirao dva puta, i to 2002. i 2010. godine. Naime, BiH je *Uredbom sa zakonskom snagom* preuzela sve zakone bivše Jugoslavije, pa i *Zakon o autorskim pravima*, tako da su čak i u to vrijeme autorska prava bila pravno regulirano područje. Tako *Službeni list Republike Bosne i Hercegovine* br. 2. od 11. travnja 1992. godine donosi odluku o usvajanju *Uredbe sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički zakoni*. Također se preuzima i *Zakon o autorskom pravu* bivše SFRJ.²⁴

Još povoljnija prilika detaljnije zaštite autorskih prava pokazala se 2002. godine osnivanjem krovne organizacije za zaštitu autorskih prava – *Sine Qua Non*. Agenciji *Sine Qua Non* odobreno je: zastupanje autorskih prava na temelju punomoći autora i drugih nositelja autorskoga prava te zastupanje prava umjetnika i izvođača na temelju punomoći umjetnika ili izvođača te drugih nositelja autorskoga prava.²⁵

Analizom dostupnih podataka vidljivo je loše zastupanje Agencije *Sine Qua Non* prema autorima te se osnivanjem Asocijacije muzičkih izvođača i stvaralaca – AMUS 2012. godine nastojala osigurati bolja i učinkovitija zaštita autorskoga prava. O djelatnosti AMUS-a bit će više riječi u nastavku rada.

Ako pažljivije promotrimo i tijek razvoja regulacije autorskoga prava u državnome uređenju SFRJ, mogu se uočiti sljedeće odrednice:

- 1884. Počeci autorsko pravne zaštite na području Bosne i Hercegovine koja je nekada bila u sastavu austrougarske imperije datiraju od druge

²⁴ Opširnije vidi *Službeni list Republike Bosne i Hercegovine*, god. I. br. 2 (1992.), <https://www.ipi.ba/wp-content/uploads/2018/01/1992-Uredba-sa-zakonskom-snagom-o-preuzimanju-i-primjenjivanju-sa-veznih-SLBiH-2_92.pdf>.

²⁵ „O nama“, *Autorsko pravna zaštita u postratnom periodu u BiH*, <<https://www.amus.ba/page.php?id=2%C5%BE>>, (27. I. 2024.).

polovine 19. stoljeća. Još 1884. godine je usvojen mađarski Zakon o autorskom pravu.

- 1895. Stupio na snagu austrijski zakon o autorskom pravu.
- 1929. U skladu sa Bernskom konvencijom a slijedeći odgovarajuće propise njemačkog, austrijskog i švicarskog zakonodavstva, usvojen je jugoslovenski Zakon o autorskom pravu.
- 1930. Jugoslavija je postala potpisnica Bernske konvencije.
- 1946. Donesen je novi Zakon o autorskom pravu Vlade FNRJ. Osnovan je Zavod za autorsko pravno posredništvo, kao državna ustanova, čije je djelatnost obuhvaćala zaštitu svih vrsta autorskih prava. Zavod je imao središte u Beogradu i poslovnice u sjedištima republika FNRJ, uključujući i Sarajevo. Poslovnice su obavljale ubiranje autorske naknade od korisnika, dok je središte raspodjeljivalo ubrane naknade autorima i drugim nosiocima autorskih prava.
- 1946. U Sarajevu je formirana Asocijacija muzičkih umjetnika i stvaralaca – AMUS.
- 1950. Zavod je ukinut Uredbom o prijenosu poslova autorsko pravnog zastupanja i posredovanja na saveze i udruženja autora. Poslovi zaštite povjereni su autorima. 12. i 13. februara je na prvom kongresu SAKOJ-a (Saveza kompozitora Jugoslavije) za predsjednika izabran Stevan Hristić a za tajnika bosanskohercegovački muzikolog i dirigent dr. Oskar Danon.
- 1956. SAKOJ postaje član CISAC-a.²⁶
- 1965. osniva se Odjeljenje za zaštitu autorskih prava OZAP koji 1971. mijenja ime u Zavod za zaštitu autorskih muzičkih prava – ZAMP. ZAMP je sastavljen od republičkih poslovnica i ovlašten je za ubiranje naknada za korištenje autorskih djela.
- 2000. Upisom u registar Ministarstva pravde Federacije Bosne i Hercegovine 30. studenog AMUS je obnovio svoj rad. Registriran je u Sarajevu na današnjoj adresi što je objavljeno u Službenom glasniku broj 32/01. Za predsjednika AMUS-a izabran je Esad Arnautalić a za tajnika sada pokojni Vlatko Marković.²⁷

Zatim slijedi osnivanje Agencije *Sine Qua Non*, a nakon njezina odstupanja i Asocijacije muzičkih izvođača i stvaralaca – AMUS.

Svakako valja istaknuti i zajedničke dokumente kojima se regulira zaštita intelektualnoga vlasništva. Riječ je o sljedećim dokumentima:

²⁶ CISAC-Međunarodna konfederacija društva autora i skladatelja. Više vidi na: „CISAC: Home-About“. <<https://www.cisac.org/about>>. (1. II. 2024.).

²⁷ „O nama“, *Historijski podaci o počecima autorsko pravne zaštite i AMUS-a*, <<https://www.amus.ba/page.php?id=1>> (27. I. 2024.).

1. *Bernska konvencija za zaštitu književnih i umjetničkih djela* (Pariški akt, 1971. godine)²⁸
2. *Univerzalna konvencija o autorskom pravu*, prema izvornom tekstu (Ženeva, 1952. godine)²⁹
3. *Univerzalna konvencija o autorskom pravu*, revidirana u Parizu (1971. godine)³⁰
4. *Ugovor o autorskom pravu Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo* (Konvencija o osnivanju WIPO).³¹

Nakon kraćega povijesnog pregleda razvoja autorskih prava u Hrvatskoj i BiH slijedi detaljniji osvrt na *Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima* u Republici Hrvatskoj.

2.3. *Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima* u Republici Hrvatskoj

U nastavku je kratko predstavljen *Zakon o autorskim i srodnim pravima* u Republici Hrvatskoj. Prema Članku 1. *Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima* određuje se:

1. područje primjene Zakona
2. autorsko pravo – pravo autora na njihovim djelima iz književnog, znanstvenog i umjetničkog područja
3. srodna prava:
 - a) pravo umjetnika izvođača na njihovim izvedbama
 - b) pravo proizvođača fonograma na njihovim fonogramima

²⁸ „Neslužbeni prijevod“, *Bernska konvencija za zaštitu književnih i umjetničkih djela*, <https://www.dziv.hr/files/File/zakonodavstvo/medjunarodni/Bernska_konvencija.pdf>, (27. I. 2024.).

²⁹ „Neslužbeni prijevod“, *Univerzalna konvencija o autorskom pravu*, https://www.dziv.hr/files/File/zakonodavstvo/medjunarodni/Unikon_AP_1952.pdf, (27. I. 2024.).

³⁰ „Neslužbeni prijevod“, *Univerzalna konvencija o autorskom pravu*, <https://www.dziv.hr/files/File/zakonodavstvo/medjunarodni/Unikon_AP_revizija_1971.pdf>, (27. I. 2024.).

³¹ Više o zajedničkim konvencijama o zaštiti intelektualnoga vlasništva vidi na „Međunarodni ugovori“, *Zaštita intelektualnog vlasništva*, <<https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/autorsko-pravo/zakonodavstvo/medjunarodni-ugovori/>>, (27. I. 2024.). Također vidi: „Odluka o proglašenju Zakona o potvrđivanju ugovora o autorskom pravu Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo“, <https://www.dziv.hr/files/File/zakonodavstvo/medjunarodni/Ugovor_o_autorskom_pravu_WIPO.pdf>.

- c) pravo proizvođača videoigrama (audiovizualnih producenata) na njihovim video gramima
- d) pravo organizacija za emitiranje na njihovim programskim signalima
- e) pravo nakladnika informativnih publikacija na njihovim informativnim publikacijama
- f) pravo proizvođača neoriginalnih baza podataka na njihovim neoriginalnim bazama podataka
- g) pravo nakladnika na njihovim pisanim izdanjima
- 4. autorsko pravo i srodna prava u pravnom prometu
- 5. sadržajna i vremenska ograničenja autorskog prava i srodnih prava
- 6. ostvarivanje (individualno i kolektivno) autorskog prava i srodnih prava
- 7. zaštita autorskog prava i srodnih prava u slučaju povrede.³²

Tako i Članak 2. potvrđuje prijenos pravne stečevine Europske unije.³³

2.4. Općenito o autorskome pravu

Autorsko pravo također je regulirano navedenim zakonom. Prema Čl. 4: „Autorsko pravo pripada, po svojoj naravi, fizičkoj osobi koja stvori autorsko djelo“³⁴. „Nositelj prava je fizička ili pravna osoba, različita od organizacije za kolektivno ostvarivanje prava, koja je nositelj autorskog prava ili srodnog prava ili koja na temelju ugovora o korištenju prava ili ovoga Zakona ima pravo na udio u prihodima od prava.“³⁵

Autoru pripada autorsko pravo na njegovu autorskom djelu činom samog ostvarenja djela i, za razliku od većine drugih oblika intelektualnog vlasništva, ne podliježe nikakvom administrativnom ili registracijskom postupku. Njime se ne štiti ideja nego djelo koje je izražaj ideje ljudskog uma, bez obzira na vrstu ili kvalitetu izražaja.

Autorskom pravu srodna prava odnose se na prava i sustav pravne zaštite umjetničkog izražaja, te zaštite organizacijskih, poslovnih i financijskih ulaganja u izvođenje, proizvodnju, distribuciju i emitiranje autorskih djela, a obuhvaćaju:

³² ZAPISP, čl.1, Opće odredbe. Čl. 1. Zakona o autorskom pravu srodnim pravima. (*Narodne novine* 111/21, čl.1).

³³ Usp. ZAPISP, čl.2. (*Narodne novine* 111/21, čl.2).

³⁴ ZAPISP, čl. 4, st. 1. (*Narodne novine* 111/21, čl. 4, st. 1.).

³⁵ ZAPISP, čl. 4, st. 5. (*Narodne novine* 111/21, čl. 4, st. 5.)

- pravo umjetnika izvodača na njihovim izvedbama;
- pravo proizvođača fonograma na njihovim fonogramima;
- pravo audiovizualnih producenata (proizvođača video grama) na njihovim video gramima;
- pravo organizacija za emitiranje;
- pravo nakladnika informativnih publikacija;
- pravo proizvođača neoriginalnih baza podataka;
- pravo nakladnika na pisanim izdanjima.³⁶

2.5. Sadržaj autorskoga prava

U nastavku su donesene pojedinosti o sadržaju autorskoga prava, koje su u sažetome obliku predstavljene na službenoj stranici Hrvatskoga društva skladatelja.

Autorsko pravo sadrži:

- moralna prava autora – štite osobne i duhovne veze autora s njegovim djelom
- imovinska prava autora – štite imovinske interese autora u pogledu korištenja njegovih djela,
- druga prava autora – štite ostale interese autora u pogledu njegovog djela.

Autorsko pravo ne štiti ideje, znanstvena otkrića, postupke, metode rada i matematičke koncepte, službene tekstove iz područja zakonodavstva, uprave i sudstva (npr. pravne propise, upravne akte, sudske presude), kao i njihove zbirke koje su objavljene radi službenog informiranja javnosti (službena glasila, kao što su Narodne novine u Hrvatskoj), dnevne novosti i druge vijesti koje imaju karakter obične medijske informacije.³⁷

³⁶ „Autorsko pravo“, *O autorskom pravu* <<https://www.zamp.hr/autorsko-pravo/o-autorskom-pravu/pregled/467/o-autorskom-pravu>> (17.XII.2022.). Vidi čl. 4 st.5. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima. Vidi: ZAPISP, čl. 4 st. 5. (*Narodne novine* 111/21, čl. 4. st.5.).

³⁷ „Autorsko pravo“, *O autorskom pravu* <<https://www.zamp.hr/autorsko-pravo/o-autorskom-pravu/pregled/467/o-autorskom-pravu>>. (17.XII.2022.). Vidi: ZAPISP, čl. 26. (*Narodne novine* 111/21, čl. 26.).

2.6. Trajanje autorskoga prava

Nakon osvrta na opće odredbe autorskoga prava vrijedi se osvrnuti na njegovo trajanje i vremenska ograničenja, što je u sažetome obliku također istaknuto na službenoj stranici Hrvatskoga društva skladatelja:

Autorsko pravo traje za života autora i sedamdeset godina nakon njegove smrti, bez obzira kada je autorsko djelo zakonito objavljeno. Autorsko pravo na anonimnom autorskom djelu te objavljeno pod pseudonimom traje sedamdeset godina od zakonite objave tog djela. Prestankom autorskog prava, autorsko djelo postaje javno dobro, te se može slobodno koristiti uz obvezu priznanja autorstva, poštivanja autorskog djela te časti ili ugleda autora.³⁸

Ovdje također valja upoznati i karakteristike javnoga korištenja djela. Tako se autorsko djelo smatra objavljenim ako je učinjeno dostupnim javnosti uz pristanak nositelja prava.³⁹ Javnim korištenjem smatra se svako korištenje djela dostupno javnosti u prostoru pristupačnom javnosti, odnosno omogućavanje pristupa djelu pripadnicima javnosti i predmetima srodnih prava s mjesta i u vrijeme koje sami odaberu.⁴⁰

Na sličan način odredbe o zaštiti autorskih prava regulirane su i drugim zakonima, no najjasniji je *Kazneni zakon Republike Hrvatske* s osvrtom na povrede osobnih prava autora ili izvođača te nedopuštene uporabe autorskoga djela ili izvedbe umjetnika izvođača.⁴¹

2.7. O slobodnu korištenju skladbi

Slobodno korištenje skladbi najčešće obuhvaća uporabu djela u obliku prerade, obliku za korištenje u nastavi i znanstvenim istraživanjima,

³⁸ Isto vidi na „Autorsko pravo“, *O autorskom pravu*, <<https://www.zamp.hr/autorsko-pravo/o-autorskom-pravu/pregled/467/o-autorskom-pravu>>. Vidi ZAPISP, čl. 119., čl. 122. i čl. 127. st.1. (*Narodne novine* 111/21, čl. 119., 122. i 127. st.1.).

³⁹ ZAPISP, čl. 5., st. 1. (*Narodne novine* 111/21, čl. 5, st. 1.).

⁴⁰ Opširnije vidi ZAPISP, čl.5., st. 4. (*Narodne novine* 111/21, čl. 5, st. 4.).

⁴¹ Opširnije vidi „Kazneni zakon Republike Hrvatske“, *Narodne novine*, 115/11, 144/12 56/15, 61/15, 101/17, Izvadak, čl. 284.–286. „Kazneni zakon Republike Hrvatske“, <https://www.zamp.hr/uploads/documents/zakoni/KAZNENI_ZAKON_REPUBLIKE_HRVATSKE_IZVADAK.pdf> (17.XII.2022.).

uz poseban naglasak na uporabu djela siročadi. Stoga će citiranjem zakonskih članaka ukratko biti opisan svaki od navedenih slučajeva.⁴²

Prvi osvrt tako je posvećen uporabi autorskih djela u obliku prerada:

Prerade

Članak 15.

- (1) Prijevodi i druge prerade autorskog djela, koje su originalne intelektualne tvorevine individualnog karaktera, zaštićene su kao samostalna autorska djela. To uključuje prijevode, prilagodbe, obrade i druge izmjene računalnog programa, koje su originalne intelektualne tvorevine individualnog karaktera.
- (2) Odredbe stavka 1. ovoga članka ne utječu na prava autora izvornog djela.
- (4) Iznimno od stavka 1. ovoga članka, ne smatraju se originalnim intelektualnim tvorevinama i nisu zaštićena kao prerade neznatno prerađena, prilagođena ili glazbeno obrađena glazbena djela s riječima ili bez riječi, u odnosu na koja je istekla zaštita autorskim pravom.⁴³

U svojoj knjizi *Autorska prava i mediji* Iza Razija Mešević ovako pojašnjava pravo prerade autorskoga djela:

Pravo prerade (ZASP, čl. 33) je pravo da se izvorno djelo prevede, dramski ili muzički obradi, promijeni ili na bilo koji drugi način preradi, što obuhvaća i slučaj kada se izvorno djelo u neizmijenjenom obliku uključi ili ugradi u novo djelo. Preradom izvornog/ osnovnog/prethodnog djela u pravilu nastaje novo autorsko djelo. Djela nastala preradom, kao što su: prevodi, prilagođavanja, muzički aranžmani, muzičke obrade i druge prerade izvornih autorskih djela koje predstavljaju individualnu duhovnu tvorevinu, zaštićena su kao samostalna autorska djela (ZASP, čl. 6). Prava na djelima prerade imaju i autori prerade, a i autori izvornog djela, sve u zavisnosti od okolnosti slučaja.⁴⁴

⁴² Opširnije o slobodnom korištenju skladbi vidi ZAPISP, čl. 194. (*Narodne novine* 111/21, čl.194.).

⁴³ Opširnije vidi „Narodne novine, *Službeni članci* <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_10_111_1941.html> .(17.XII.2022.). ZAPISP, čl. 15. (*Narodne novine* 111/21, čl. 15.).

⁴⁴ Iza Razija Mešević, „Autorska imovinska prava: pravo prerade“, *Autorska prava i medij*, Centar za promociju civilnog društva, Sarajevo, 2022, str. 32.

Drugi osvrt odnosi se na slobodnu uporabu djela siročadi:

“Slobodno korištenje djela siročadi

Članak 189.

- (1) Dopušteno je institucijama kulturne baštine iz članka 187. stavka 3. ovoga Zakona, obrazovnim ustanovama te javnim organizacijama za emitiranje, bez odobrenja nositelja prava i bez plaćanja naknade, umnožavati djela siročad koja su sadržana u njihovim zbirkama u smislu članka 191. stavka 2. ovoga Zakona, u svrhu digitalizacije, činjenja dostupnim javnosti, indeksiranja, katalogiziranja, očuvanja ili obnove te ih činiti dostupnim javnosti. Radnje umnožavanja i činjenja dostupnim javnosti navedene institucije mogu poduzimati samo radi postizanja ciljeva vezanih uz njihove zadaće od javnog interesa, posebno radi očuvanja i obnavljanja djela siročadi koja čine sastavni dio njihovih zbirki te osiguravanja njihove dostupnosti za kulturne i obrazovne potrebe.⁴⁵

Treći osvrt odnosi se na slobodno korištenje autorskih djela i djela siročadi za potrebe znanstvenoga istraživanja:

Zbirke namijenjene nastavi ili znanstvenom istraživanju

Članak 197.

- (1) Dopušteno je, bez odobrenja nositelja prava, umnožavanje na papir ili bilo koji drugi medij i distribuiranje pojedinih odlomaka zakonito objavljenih autorskih djela ili cjelovitih kratkih autorskih djela s područja znanosti, književnosti i glazbe, kao i pojedinačnih objavljenih autorskih djela s područja vizualnih umjetnosti, arhitekture, primijenjenih umjetnosti i industrijskog dizajna, fotografskih ili kartografskih djela te prikaza znanstvene ili tehničke prirode, pojedinih odlomaka zakonito objavljenih umjetničkih izvedaba, fonograma ili video grama ili cjelovitih kratkih umjetničkih izvedaba, fonograma ili video grama, u obliku zbirke koja sadržava priloge više autora i drugih nositelja prava i koja je po svojem sadržaju i sistematizaciji isključivo namijenjena nastavi ili znanstvenom istraživanju, uz navođenje izvora, osim ako to autor ili drugi nositelj prava izričito ne zabrani. Umnožavanje i distribuiranje pojedinih dijelova autorskih djela i umjetničkih izvedaba ne smatra se povredom prava iz članaka 29., 30., 132. i 133. ovoga Zakona, osim ako bi se objavljivanjem pojedinih dijelova ugrozili čast ili ugled autora ili umjetnika izvođača.

⁴⁵ ZAPISP, čl. 189. (*Narodne novine* 111/2021, čl. 189.).

- (2) Zbirka iz stavka 1. ovoga članka može se bez odobrenja nositelja prava i bez plaćanja naknade priopćavati javnosti, uključujući činjenje dostupnim javnosti, radi njezina digitalnog korištenja u nastavi, pod uvjetom da se takvo korištenje odvija u okviru nadležnosti obrazovne ustanove, u njezinim prostorijama ili u drugim objektima ili putem sigurnog elektroničkog okružja kojemu mogu pristupiti samo učenici ili studenti i nastavno osoblje te obrazovne ustanove.
- (3) Autori i drugi nositelji prava na djelima, izvedbama, fonogramima i video gramima sadržanima u zbirci iz stavka 1. ovoga članka imaju pravo na primjerenu naknadu za umnožavanje i distribuiranje njihovih autorskih djela, izvedaba, fonograma i video grama. Ova naknada ostvaruje se obavezno kolektivno.⁴⁶

Četvrti osvrt odnosi se na uporabu autorskih djela i djela siročadi za potrebe nastave i nastavnoga procesa:

Korištenje u nastavi

Članak 198.

- (1) Dopušteno je, bez odobrenja nositelja prava i bez plaćanja naknade, javno izvođenje ili javno scensko prikazivanje autorskih djela i predmeta srodnih prava u obliku izravnog poučavanja na nastavi, ili na priredbama koje su vezane uz nastavu, u opsegu opravdanom obrazovnom svrhom koja se želi postići takvim korištenjem, ako se autorsko djelo ili predmet srodnog prava ne koristi radi ostvarivanja komercijalne svrhe, ako izvođači ne primaju naknadu za izvođenje autorskih djela te ako se ne naplaćuju ulaznice.
- (2) Dopušteno je, bez odobrenja nositelja prava i bez plaćanja naknade, korištenje autorskih djela i predmeta srodnih prava, radi davanja primjera u nastavi ili u znanstvenom istraživanju, koje je opravdano nekomercijalnom svrhom koja se želi postići, s time da se mora naznačiti izvor i ime autora ili drugog nositelja prava, osim ako se to pokaže nemogućim.
- (3) Davanje primjera u nastavi obuhvaća korištenja autorskih djela i predmeta srodnih prava, u pravilu, u dijelovima ili u isječcima, u svrhu podupiranja, obogaćivanja ili nadopunjavanja nastave i nastavnih aktivnosti unutar i izvan prostorija obrazovnih ustanova.
- (4) Nekomercijalna svrha podrazumijeva nekomercijalnu svrhu pojedine nastavne aktivnosti, pri čemu organizacijska struktura i sredstva za financiranje obrazovne ustanove nisu odlučujući za utvrđivanje je li pojedina nastavna aktivnost nekomercijalne naravi.

⁴⁶ Isto.

- (5) Ograničenje iz ovoga članka primjenjuje se na odgovarajući način i u aktivnostima cjeloživotnog obrazovanja koje provode državne institucije, javne ustanove i drugi subjekti koji su ovlašteni poduzimati takve aktivnosti.⁴⁷

Pojašnjenje slobodna korištenja skladbi i autorskih djela u praksi može se naći i u drugim djelima stručne pravne literature. Tako u svojoj knjizi *Glazba i autorsko pravo* Miroslav Škoro piše:

Imovinski interesi zaštićeni su imovinskim pravom, a na temelju čl. 18 zakona (NN 16772003) „autor ima isključivo pravo sa svojim djelom i koristima od njega činiti što ga je volja te svakog drugog od toga isključiti ako zakonom nije drukčije određeno“. To pravo obuhvaća osobito: pravo reproduciranja (pravo umnožavanja); pravo distribucije (pravo stavljanja u promet); pravo priopćavanja autorskog djela javnosti; pravo prerade.⁴⁸

Budući da u slobodnu korištenju skladbi autor ima zajamčenu zaštitu individualnih prava, može dopustiti korištenje vlastitoga djela u nekome novom obliku, npr. kao emisiju edukativnoga sadržaja. O tome Škoro ističe:

Individualna prava odnose se na temelju članka 154. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima „na pojedinačno korištenje određeno predmeta zaštite“ (167/2003). (...). U individualna se prava ubraja i tzv. sinkronizacijsko pravo. Sinkronizacijsko pravo odnosi se na uporabu glazbenog djela u nekom novom audiovizualnom djelu kao što su promidžbene poruke, filmovi, televizijske serije i sl. Ovo pravo svoj naziv zahvaljuje činjenici da se glazbeno djelo (originalno ili prerađeno) rabi u sinkronizaciji nekog novog audiovizualnog djela.⁴⁹

Nakon detaljnijega prikaza *Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima*, s osvrtom na slobodno korištenje skladbi u Hrvatskoj, u nastavku je donesen i kratak prikaz regulacije autorskoga prava u BiH.

⁴⁷ ZAPISP, čl. 198. (*Narodne novine* 111/2021, čl. 198.).

⁴⁸ Miroslav Škoro, *Glazba i autorsko pravo*, Školska knjiga, Zagreb, 2019, str. 134.

⁴⁹ Isto, str. 135.

2.8. Zaštita autorskih prava u BiH

Zaštita autorskih i srodnih prava na području Bosne i Hercegovine regulirana je *Zakonom o autorskim i srodnim pravima* koji je objavljen u *Službenom glasniku BiH*, br. 63 2010. godine te vrijedi i danas.⁵⁰ Pisan je u nešto kraćem opsegu u odnosu na isti u Hrvatskoj. Podijeljen je u devet dijelova, a u nastavku je izvadak pojašnjenja njegovih regulacija.

Ovim Zakonom uređuju se:

- a) pravo autorâ na njihovim djelima iz oblasti književnosti, nauke i umjetnosti (autorsko pravo),
- b) prava izvođača, proizvođača fonograma, filmskih producenata, organizacija za radiodifuziju, izdavača i proizvođača baza podataka na njihovim izvođenjima, fonogramima, video gramima, emisijama i bazama podataka (srodna prava),
- c) ostvarivanje autorskog prava i srodnih prava,
- d) zaštita autorskog prava i srodnih prava,
- e) oblast primjene Zakona.⁵¹

Drugim dijelom *Zakona o autorskom i srodnim pravima* regulirano je autorsko pravo i definirano umjetničko djelo kao intelektualna tvorevina.⁵² Drugo poglavlje donosi definiranje i zakonsku regulaciju prava autora i suautora umjetničkoga djela.⁵³

Autorska prava detaljnije su obrađena u trećem poglavlju te su radi preglednosti podijeljena na imovinska, moralna i ostala prava.⁵⁴ Slobodna primjena skladbi obrađena je u 4. poglavlju, odjeljku B, te uključuje:

- uporabu djela za osobe s invaliditetom
- mogućnosti privremenoga reproduciranja
- svrhu informiranja javnosti
- primjenu djela u nastavi

⁵⁰ Opširnije vidi „Zakon o autorskim i srodnim pravima“, *Službeni glasnik BiH*, god. XIV, br. 63, 2010. <http://www.ipr.gov.ba/upload/documents/dokumenti_podstranice/pravna-regulativa/bosanski/Zakoni_i_drugi_propisi_BiH_iz_oblasti_intelektualnog_vlasni%C5%A1tva/autor.bos.pdf>. ZAPISPBiH, (SGBiH 63/2010.).

⁵¹ Opširnije vidi ZAPISPBiH, čl.1. (SGBiH 63/2010, čl.1).

⁵² Opširnije vidi ZAPISPBiH, čl.4 –8. (SGBiH 63/2010, čl. 4 –8.).

⁵³ Opširnije vidi ZAPISPBiH, čl.9 –13. (SGBiH 63/2010, čl. 9 –13.).

⁵⁴ ZAPISPBiH, čl.14 –39. (SGBiH 63/2010, čl. 14 –39.).

- reproduciranje djela za privatnu ili drugu vlastitu uporabu
- svrhu uporabe citata
- objavu djela s nebitnim sastojcima u odnosu na glavno djelo
- javne izložbe ili aukcije autorskih djela
- slobodnu preradu djela
- baze podataka
- djela trajno smještena na javnim mjestima
- provjeru uređaja
- službene postupke.⁵⁵

Ostali elementi regulacije autorskoga prava jednaki su regulaciji u Hrvatskoj (vidi: suautorstvo, trajanja autorskoga prava).⁵⁶ Valja napomenuti kako se o provedbi zaštite autorskih prava skrbe Institut za intelektualno vlasništvo BiH⁵⁷ te Asocijacija muzičkih izvođača i stvaralaca – AMUS⁵⁸. Zaštita izvođača-stvaratelja povjerena je na provedbu Asocijaciji izvođača i svirača BiH-AIS.⁵⁹

2.9. Kratka usporedba regulacije autorskoga prava u Hrvatskoj i BiH s osvrtom na slobodno korištenje skladbi

Područje autorskoga i srodnih prava u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini regulirano je *Zakonom o autorskom i srodnim pravima*. U svim značajnim aspektima oba su zakona usklađena s međunarodnim ugovorima i europskim direktivama koje reguliraju ovo područje, tako da ne postoji bitna razlika u načinu reguliranja autorskoga i srodnih prava u ovim dvjema državama.

Izuzetke od zaštite autorskih djela i ograničenja primjene autorskoga prava poznaju svi nacionalni zakoni koji se odnose na autorsko pravo, kao i međunarodni dokumenti poput *Bernske konvencije* ili *TRIPS*

⁵⁵ ZAPISPBih, čl.14 –39. (SGBih 63/2010, čl. 42. –54.).

⁵⁶ ZAPISPBih, čl.14 –39. (SGBih 63/2010, čl. 55. –66.).

⁵⁷ Više o Institutu za intelektualno vlasništvo BiH vidi „Institut za intelektualno vlasništvo BiH“, <<https://www.ipr.gov.ba/hr>>.

⁵⁸ Više o udruženju AMUS vidi „AMUS-Asocijacija skladatelja glazbenih stvaralaca“, <<https://www.amus.ba/>>

⁵⁹ Više o udruženju AIS vidi „AIS-Asocijacija izvođača i stvaralaca BiH“, <<https://aisbih.org/>>.

ugovora.⁶⁰ Zakonodavac je u objema državama predvidio određena ograničenja i izuzetke odnosno situacije u kojima su imovinska prava autora ograničena. To znači da se djelo može koristiti za određene svrhe i u određenome opsegu, iako autor to nije izričito dopustio. Smatra se da postoje prilike u kojima, pored interesa autora da iskorištava svoje djelo, postoji još neki opravdan, javni ili osobni interes koji treba zaštititi. Uvođenjem ograničenja u autorsko pravo stvara se ravnoteža između prava autora i potrebe javnosti za slobodnim korištenjem autorskih dijela. Prema *Zakonu o autorskom i srodnim pravima BiH* ograničenja se u najširem smislu mogu razvrstati prema tomu je li korisnik dužan platiti autoru naknadu za korištenje djela pod uvjetima iz zakona, odnosno kada se djelo može koristiti besplatno (bez dopuštenja autora i bez plaćanja naknade).

Za potrebe osoba s invaliditetom dopušteno je, bez suglasnosti autora i bez plaćanja autorske naknade, umnožavanje i stavljanje u promet autorskoga djela, ako to djelo ne postoji u traženome obliku, ako je njegova upotreba u izravnoj vezi s invaliditetom tih osoba i u obujmu koji zahtijeva određena vrsta invaliditeta i ako to umnožavanje i stavljanje u promet nije učinjeno radi ostvarivanja posredne ili neposredne imovinske koristi (član 42. ZASP BiH).⁶¹

Nakon detaljnijega osvrta na povijesni tijek razvoja autorskih prava u Hrvatskoj i BiH te načine njihove trenutačne regulacije slijedi prikaz odabranih primjera zaštite autorskih prava skladbi slobodno korištenih u terapijske svrhe, odnosno u muzikoterapijskome procesu.⁶²

⁶⁰ Više o TRIPS ugovorima vidi „Neslužbeni prijevod: Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva“, *Državni zavod za intelektualno vlasništvo Republike Hrvatske*, <https://www.dziv.hr/files/File/zakonodavstvo/medjunarodni/WTO_TRIPS.pdf>.

⁶¹ Usporedba regulacije autorskog prava u Hrvatskoj i BiH s osvrtnom na slobodno korištenje skladbi iznesena je u dogovoru s pomoćnikom ravnatelja Zavoda za intelektualno vlasništvo BiH dana 25. siječnja 2024. godine.

⁶² Usporedba regulacije autorskoga prava u Hrvatskoj i BiH s osvrtnom na slobodno korištenje skladbi iznesena je u dogovoru i *online* dopisu s pomoćnikom ravnatelja Instituta za intelektualno vlasništvo u BiH 25. siječnja 2024. godine.

3. Primjeri zaštite autorskih prava i slobodna korištenja skladbi u svrhu uporabe u muzikoterapijskome procesu

U ovome poglavlju bit će riječi o odabranim primjerima skladbi od kojih se tri koriste u muzikoterapiji te su skladane za potrebe edukacije i uz dopuštenje autora odobrene za slobodno korištenje u terapijskome procesu. Četvrti je primjer iznimka te predstavlja objavljenu i snimljenu autorsku skladbu skladanu za potrebe edukacije, kao himna studenata muzikoterapije.

3.1. Pozdravna pjesma za slobodno korištenje u muzikoterapiji

Primjer skladane pjesme za slobodno korištenje u muzikoterapiji svakako je i skladba *Dragi ljudi, dobar dan* autorice Dajane Miloš.⁶³ Prema načinu primjene u radu autorica skladbe odlučuje se za slobodno korištenje bez naknade i dobrovoljne prijave u Hrvatsko društvo skladatelja. Valja napomenuti kako je odluka o prijavi djela u Hrvatsko društvo skladatelja te ostvarenju autorske naknade predviđene *Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima* prepuštena osobnoj odluci autora jer do sada u Republici Hrvatskoj nije definirana primjena skladbi u terapijske svrhe.

Pjesma je nastala u radu s grupom u sklopu istraživanja za specijalistički rad 2019. godine, tijekom provođenja muzikoterapije u Domu za starije osobe u Novigradu istarskome. Također, objavljena je i u radu koji govori o primjeni tradicijske glazbe u muzikoterapiji.⁶⁴

Po završetku istraživanja i nakon objave rada skladbu je prema dopuštenju autorice moguće slobodno koristiti kao oblik pozdravne pjesme za uvod u grupnu seansu muzikoterapije. Autorica također navodi kako se skladba može koristiti i pri isticanju omiljene aktivnosti

⁶³ Sažeti prikaz rada dostupan je na Dajana Miloš, „Primjena i učinci muzikoterapije u gerontologiji”, *ARTOS-Online časopis Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku*, br. 9, 2020. <<http://www.uaos.unios.hr/artos/index.php/hr/muzikoterapija/milos-primjena-i-ucinci-muzikoterapije-u-gerontologiji>>.

⁶⁴ Opširnije o istom radu u kontekstu primjene tradicijske glazbe vidi <https://www.bib.irb.hr/1222051?fbclid=IwAR2kk_jNF7FXayHHfFqhzNoXnQ8WCBkeSoHvQs_4jlmaUYwDpQBUNQCSGmE>. (8.I.2023.).

korisnika, uz izgovor njegova imena kako bi se podsvijestila prisutnost svakoga člana unutar grupe. Opširniji opis primjene pozdravnih pjesama te utjecaja njihova stvaranja vidljiv je u autoričinu specijalističkom radu na temu *Primjena i učinci muzikoterapije u gerontologiji*.⁶⁵

U nastavku je izdvojena slika notnoga zapisa skladbe.

Dragi ljudi, dobar dan
Pozdravna pjesma

Dajana Miloš

Moderato (♩ = 100)

G C C G7 C

Vocals

1

DRA - GI LJU - DI DO - BAR DAN DRA - GI LJU - DI DO - BAR DAN.

C F G C Am Dm6 G7 C

5

SVI - MA ŽE - LIM DO - BA DAN DRA - GI LJU - DI DO - BAR DAN.

Slika 1: Notni zapis skladbe *Dragi ljudi, dobar dan*

Tekst i glazba: Dajana Miloš. Izvor: <http://www.uaos.unios.hr/artos/index.php/hr/muzikoterapija/milos-primjena-i-ucinci-muzikoterapije-u-gerontologiji> (22.XII.2022.).

3.2. Primjer skladbe narodnoga podrijetla bez objave autora

Drugi je primjer skladba koja se koristi u Orff muzikoterapiji tijekom individualnih i grupnih seansi zbog stimulacije pokreta i izgovaranja vokala, tj. glasova. Riječ je o afričkoj skladbi *Salibonani* koja se primjenjuje i kod nas u edukacijama Orff muzikoterapije, koje organizira Hrvatska udruga muzikoterapeuta, ali i u promociji glazbene pedagogije Carla Orffa, poznate kao Orff Schulwerk.⁶⁶ Budući da autori skladbe do danas

⁶⁵ Opširnije vidi u objavljenome specijalističkom radu: Marina Hojsak, "Učinak muzikoterapije na razvoj privrženosti u odnosu majka – dijete kod majki u riziku", *ARTOS-Online časopis Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku*, br. 9, 2020.

⁶⁶ Opširnije o primjeni skladbe *Salibonani* u Orff Schulwerku vidi "Tirol singt", *Didaktische Aufbereitung: Salibonani*, <<https://docplayer.org/61890423-Tirol-singt-sommer-2014-nr-tirol-singt-didaktische-aufbereitung.html>>.

nisu pronađeni ili obznanjeni javnosti, vidljivo je kako se radi o slobodnu korištenju djela siročeta u terapijske i obrazovne svrhe.⁶⁷ U nastavku je izdvojena slika notnoga zapisa skladbe.⁶⁸

Salibonani - Guten Morgen! (1)

aus Simbabwe (Shona-Volk)

Sa-li-bo-na-ni, sa-li-bo-na-ni! Sa-li-bo-na-ni, sa-li-bo-na-ni!

Sa-li, sa-li, sa-li-bo-na-ni! Sa-li, sa-li, sa-li-bo-na-ni!

Xylophon- / Marimbabegleitung

Barton

Bass

Slika 2: Notni zapis skladbe *Salibonani*.

Izvor: <https://www.yumpu.com/de/document/view/7136323/salibonani-guten-morgen-nimm-drei> (9.I.2023.).

3.3. Primjer prerađene autorske skladbe korištene u muzikoterapijskome procesu

U nastavku je primjer skladbe kojoj je poznat autor te se ista u obliku prijevoda prerade koristi na hrvatskome jeziku u nekoliko modifikacija teksta koje će biti prikazane u nastavku. Riječ je o preradi skladbe *Rhythm everywhere* autora Christa Browna, a preradu je za uporabu napisala i prilagodila mlada muzikoterapeutkinja Tena Duran. Izvornik je donešen u notnome zapisu.

⁶⁷ Više vidi <<https://www.youtube.com/watch?v=Y2iz8elTkUI>> (22.XII.2022.).

⁶⁸ Izvorni notni zapis uz ritamski predložak dostupan je na poveznici: <<https://www.yumpu.com/de/document/view/7136323/salibonani-guten-morgen-nimm-drei>>. (9.I.2023.).

RHYTHM EVERYWHERE

PRILAGODBA TEKSTA: TENA DURAN

TEKST I GLAZBA: CH. BROWN

Slika 3: Notni zapis skladbe *Rhythm everywhere*.

Preuzet uz dopuštenje Tene Duran 23. XI. 2022. Notni zapis na korištenje ustupila je dr. sc. Ksenija Burić.

Nadalje, tekst na hrvatskome jeziku zapravo je književna prerada bez promjene u notnome zapisu te je, ovisno o vrsti ponuđene aktivnosti u muzikoterapijskome procesu, osmišljen za nekoliko različitih uloga. Skladba je također dostupna u udžbeniku za *Glazbenu kulturu* za 5. razred osnove škole (Profil, 2013.). U nastavku je opis aktivnosti uz prikladan popratni tekst.

a) Pozdravna pjesma

*Čujem ritam koraka,
osjećam ga u nama.
Sviraj lijevo, sviraj desno,
reci svoje ime ti.*

b) Pjesma za izražavanje emocija

Po završetku pozdravne pjesme slijedi izražavanje emocija uporabom sljedećih stihova:

*Čujem ritam koraka,
osjećam ga u nama.
Sviraj lijevo, sviraj desno,
kako se sad osjećaš? Ili
kako si nam danas ti?/ kako ste nam danas vi?),
ovisno o individualnoj ili grupnoj seansi.*

Pjesma se izvodi sjedeći mirno dok terapeut svira na glasoviru ili gitari, a korisnik kuca uz uporabu olovki, štapića ili udaraljki.

c) Pjesma za igru skrivača

Pjesma se izvodi nakon skrivanja predmeta u prostoru za muzikoterapiju. Izvedba je nalik traženju u igri skrivača. Po završetku skrivanja predmeta terapeut uz sviranje na glasoviru ili gitari (tj. na jednome harmonijskom instrumentu) pjeva istu melodiju na sljedeće stihove:

*Čujem ritam koraka,
osjećam ga u nama.
Sviraj lijevo, sviraj desno,
pokušaj ga pronaći.*

Pjesma se nastavlja pjevati i dalje sve dok predmet ne bude pronađen. Pronađeni predmet korisnik podiže visoko u zrak uz kratko zaustavljanje kretanja, a terapeut pjeva sljedeće stihove:

*Čujem ritam koraka,
osjećam ga u nama.
Sviraj lijevo, sviraj desno,
uspio si pronaći.*

Opisana aktivnost prikladna je za uporabu u seansi muzikoterapije te namijenjena djeci osnovnoškolskoga uzrasta. Broj ponavljanja i modifikacija izvedbe ovise o odluci i namjeni muzikoterapeuta kao voditelja terapijskoga procesa.

d) Završna pjesma

Po završetku središnje, tj. varijabilne aktivnosti seanse terapeut i korisnik zajedno izvedu završnu pjesmu. Korisnik podržava ritam uporabom udaraljki i pljeskanjem, dok terapeut prati skladbu na harmonijskom instrumentu uz predložene stihove.

*Čujem ritam koraka,
osjećam ga u nama.
Sviraj naprijed, sviraj natrag,*

*dođi mi opet ti (za individualnu seansu) ili
dodite nam opet vi (za grupnu seansu).*

3.4. Pjesma studenata muzikoterapije

Posljednji prikazani primjer iznimka je u odnosu na prethodne zbog svrhe i namjene nastanka autorskoga djela. Riječ je o skladbi *Mi slavimo ljubav* napisanoj kao pjesmi za Poslijediplomski specijalistički studij Kreativne terapije – smjer Muzikoterapija na Akademiji za umjetnost i kulturu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.⁶⁹

Autorica je teksta i glazbe muzikoterapeutkinja i glazbenica Marina Hojsak, dok aranžman potpisuje Daniel Hojsak. Skladba je snimljena kao zvučni zapis u mp3 formatu te objavljena na službenoj stranici Hrvatske udruge muzikoterapeuta. Skladbu na snimci izvode studenti Poslijediplomskoga specijalističkog studija Kreativne terapije, smjer Muzikoterapija, na Akademiji za umjetnost i kulturu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Skladba je prijavljena u Hrvatsko društvo skladatelja u siječnju 2023. godine.⁷⁰ Koristi se u prigodama važnim za studij Muzikoterapije uz dopuštenje autorice.⁷¹

Zaključak

Uvidom u *Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima Republike Hrvatske*⁷² može se zaključiti kako je njime regulirana zaštita autorskih djela pravnih osoba te uporaba djela siročadi.⁷³ No, u istomu se zakonu izričito ne spominje zaštita autorskih skladbi koje se koriste u medicinske i terapijske svrhe s obzirom na specifičnu prirodu njihove uloge i

⁶⁹ Osvrt i navođenje skladbe autorica je odobrila usmenim putem dana 22. XII. 2022., a pregled napisanog teksta 8. I. 2023.

⁷⁰ Potvrdu prijave djela vidi „Marina Hojsak“, *HDS-Baza autora*, <<https://www.zamp.hr/baza-autora/djelo/pregled/155147569>>.

⁷¹ Više o skladbi vidi „Hrvatska udruga muzikoterapeuta“, *Pjesma studenata muzikoterapije*, <https://www.muzikoterapeuti.hr/?page_id=712>.

⁷² ZAPISP, 2021. (*Narodne novine* 111/21).

⁷³ ZAPISP, 2021, čl. 194. (*Narodne novine* 111/21, čl. 194.).

nastanka. Na sličan način reguliran je i *Zakon o zaštiti autorskih prava Asocijacije muzičkih izvođača i stvaralaca* (AMUS) u Bosni i Hercegovini.⁷⁴ AMUS je *Udruženje Asocijacija kompozitora-muzičkih stvaralaca* koje je osnovano 2000. godine.⁷⁵

Kako bi se detaljnije istražila ova problematika, valjalo je poći od prvotne namjene nastanka navedenih dijela, tj. stvaranja istih za potrebe edukacije i/ili nastave iz muzikoterapije. Budući da u Hrvatskoj postoje tri razine neformalne edukacije iz muzikoterapije, kao i studij Kreativne terapije (smjer Muzikoterapija), posve je razumljiva potreba za stvaranjem skladbi koje će biti korištene i u praktičnoj primjeni i u radu s korisnicima, odnosno i izvan nastavnoga procesa. Kako bi se lakše predstavila sveobuhvatna uloga stvaranja pjesama u muzikoterapijskome procesu kao oblik komunikacije između korisnika i terapeuta, najprije je opisano stvaranje skladbi u muzikoterapiji (1. poglavlje), predstavljen je povijesni tijek regulacije autorskoga prava u Hrvatskoj i BiH uz osvrt na trenutačnu zakonsku regulaciju (2. poglavlje), a zatim i odabrana četiri primjera najčešće primjene skladbi (3. poglavlje). Primjena se odnosila na uloge pozdravne, višefunkcionalne i završne pjesme u terapijskome procesu te stvaranje skladbe za posebne prigode – *Pjesma studenata muzikoterapije* (primjer 3.4).

Razgovor i dopis s autoricama potvrdio je poznavanje *Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima* u Hrvatskoj, ali i njihovo dopuštenje za slobodno korištenje skladbi u nastavnome i terapijskome procesu. No, dopuštenju unatoč, dvije autorice nisu pristupile prijavi skladbi u Hrvatsko društvo skladatelja. Pri tome valja naglasiti kako je prijava slobodna korištenja autorskoga djela dobrovoljna odluka autora koja ne podliježe zakonskim uvjetima i ograničenjima.

Također, Odjel članstva Hrvatskoga društva skladatelja ovu praksu pojašnjava činjenicom kako autor slobodno može prijaviti svoje autorsko djelo u zaštitu HDS-a uz dopuštenje slobodna korištenja radi edukacije, ako postoji opravdana primjena toga istog djela u emisijama i

⁷⁴ Usp. ZAPISPBiH, (SGBiH 63/2010.

⁷⁵ Više o udruženju AMUS vidi na: „AMUS-Asocijacija muzičkih izvođača i stvaralaca“, <<https://www.amus.ba/>>

javnim nastupima edukativna sadržaja. Za takva se emitiranja autoru naplaćuje honorarni iznos utvrđen zakonom.⁷⁶

Kako bi zakoni o zaštiti skladbi korištenih u terapijske svrhe bili još jasniji, primjenom komparativne metode (tj. usporedbom *Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima* u Hrvatskoj i BiH) u savjetovanju s pravnim stručnjacima i poznavateljima područja autorskoga prava, preporučuje se nadopuna postojećega *Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima Republike Hrvatske* novim člancima ili aktima kojima se dopušta slobodna primjena skladbi nastalih tijekom edukacije za praktičnu primjenu u muzikoterapijskome procesu. Time bi se ujedno ispravile i njegove trenutačne manjkavosti prema kojima u postojećem zakonu nema detaljnije razrađenih mogućnosti zaštite autorskih prava skladbi slobodno korištenih u terapijske svrhe.

Riječ je o nadopuni članaka br. 7, 14 i 29 *Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima*, prema kojoj bi predložena zakonska izmjena umetnuta u navedene članke mogla glasiti ovako⁷⁷: „Autor kao samostalni nositelj autorskog prava (fizičko lice) može biti i osoba koja koristi glazbu u terapijske svrhe te za potrebe edukacije iz muzikoterapije čija je provedba dopuštena na teritoriju Republike Hrvatske. Primjena se podjednako odnosi na edukacije iz muzikoterapije formalnog i neformalnog usmjerenja” (vidi čl. 7. *Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima, Narodne novine*, 111/2021).

Za čl. br. 14 predložena nadopuna glasila bi ovako:

Autor-muzikoterapeut kao i ostali nositelji autorskog prava slobodno odlučuje o prijavi vlastitih autorskih djela u Hrvatsko društvo skladatelja i zaštiti autorskih prava. Autor koji koristi glazbu u terapijske svrhe ovim zakonom nosi naziv: Autor-muzikoterapeut. Tim se nazivom podrazumijevaju sva autorska svojstva iz nadopune članka 7 kao i ravnopravnost ostvarenja autorskih prava s drugim kategorijama autora po okončanju postupka prijave autorskog djela te uvrštavanja istoga u bazu autora.

⁷⁶ Pojašnjenje na upit za potrebe ovoga rada odgovoreno je na e-adresu uz osvrt Odjela članstva HDS-a 10. I. 2023. godine. Usp. „Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima”, (ZAPISP, čl. 5 st. 2. *Narodne novine* 111/21, čl. 5. st. 2.).

⁷⁷ ZAPISP, čl. 7., 14. i 29. (*Narodne novine* 111/2021., čl. 7., 14. i 29.).

Način primjene i prerade skladbi korištenih u muzikoterapijske svrhe pobliže bi se regulirao proširenjem članka 29. *Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima*, čija bi moguća nadopuna glasila ovako: „Autor-muzikoterapeut odobrava obradu i preradu autorskih skladbi tijekom primjena u terapijske svrhe na isti način kao i ostali autori te drugi nositelji autorskog prava.”

Zakon o autorskim i srodnim pravima BiH uredio bi se nakon regulacije profesije muzikoterapije u BiH na isti način. Predloženim bi se nadopunama potaknulo stvaranje novih i zaštita postojećih dijela te istaknula i kreativna individualnost aktivnih muzikoterapeuta. U dogovoru s pomoćnikom ravnatelja Zavoda za intelektualno vlasništvo BiH preporučeno je naglasiti sljedeće:

Ni u jednom od navedenih zakona o autorskom pravu i srodnim pravima se ne reguliraju pojedinačni slučajevi uporabe glazbe u terapijske svrhe, već se upravo kroz izuzetke i ograničenja autorskog prava rješava pitanje uporabe autorskih djela u korist nekih opravdanih, javnih ili osobnih interesa koje treba zaštititi. Također, ZASP ne može se regulirati položaj osoba koje primjenjuju muzikoterapiju u ustanovama koje brinu o osobama sa poteškoćama u razvoju, jer to nije predmet reguliranja ZASP. Također je potrebno utvrditi je li glazba koja bi se koristila u terapijske svrhe, u javnom domenu (ako je riječ o klasičnoj glazbi) odnosno, je li isteklo razdoblje zaštite autorskog prava (Autorsko pravo traje za života autora i 70 godina nakon njegove smrti).⁷⁸

Ovim radom nastojalo se prikazati trenutačno stanje regulacije autorskoga prava za slobodno korištenje skladbi te potaknuti na nova istraživanja iz područja zakona o autorskome i srodnim pravima na području Hrvatske i BiH. Stoga vjerujemo kako će i ovaj rad biti malen, ali vrijedan doprinos u ostvarenju toga cilja.

⁷⁸ Zaključni osvrt o regulaciji autorskih prava za slobodno korištenje skladbi u terapijske svrhe iznesen je u dogovoru s pomoćnikom ravnatelja Zavoda za intelektualno vlasništvo BiH 6. II. 2024.

Literatura

- ANSDELL, GARY, *Music therapy as discourse and discipline: a study of 'music therapist's dilemma*, London, Sveučilište u Londonu, 1999.
- BRUSCIA, KENNETH, *Professional identity issues in music therapy education*, Temple University, Philadelphia, 1987.
- BULATOVIĆ-STANIŠIĆ, SVETLANA, „Muzika kao lijek“, u: *Varaždinski učitelj- digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, god. 2 (2019.), br. 2, str. 129-139.
- CRNKOVIĆ, DANIJEL I DR. ., *Muzikoterapija-umjetnost glazbe kroz umijeće liječenja*, Slap, Zagreb, 2020.
- HOJSAK, MARINA, „Učinak muzikoterapije na razvoj privrženosti u odnosu majka – dijete kod majki u riziku“, *ARTOS-Online časopis Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku*, br. 9, 2020.
- „Kazneni zakon Republike Hrvatske“ -izvadak, (NN 115/11, 144/12 56/15, 61/15, 101/17)
- KHAN, B. ZORINA, “An Economic History of Copyright in Europe and the United States“, <<https://eh.net/encyclopedia/an-economic-history-of-copyright-in-europe-and-the-united-states/>>, (21. I. 2024.).
- MEŠEVIĆ, IZA RAZIJA, „Autorska imovinska prava: pravo prerade“, *Autorska prava i medij*, Centar za promociju civilnog društva, Sarajevo, 2022.
- MILOŠ, DAJANA, “Primjena i učinci muzikoterapije u gerontologiji“, *ARTOS-Online časopis Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku*, br. 9, 2020.
- Bernska konvencija za zaštitu književnih i umjetničkih djela*, <https://www.dziv.hr/files/File/zakonodavstvo/medjunarodni/Bernska_konvencija.pdf>, (27. I. 2024.).
- Univerzalna konvencija o autorskom pravu*, https://www.dziv.hr/files/File/zakonodavstvo/medjunarodni/Unikon_AP_1952.pdf, (27. I. 2024.).

- Univerzalna konvencija o autorskom pravu*, <https://www.dziv.hr/files/File/zakonodavstvo/medjunarodni/Unikon_AP_revizija_1971.pdf>, (27. I. 2024.).
- „Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva“, *Državni zavod za intelektualno vlasništvo Republike Hrvatske*, <https://www.dziv.hr/files/File/zakonodavstvo/medjunarodni/WTO_TRIPS.pdf>, (10. II. 2024.).
- „Odluka o proglašenju Zakona o potvrđivanju ugovora o autorskom pravu Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo“, <https://www.dziv.hr/files/File/zakonodavstvo/medjunarodni/Ugovor_o_autorskom_pravu_WIPO.pdf>, (27. I. 2024.).
- „O nama“, *Autorsko pravna zaštita u postratnom periodu u BiH*, <<https://www.amus.ba/page.php?id=2%C5%BE>>, (27. I. 2024.).
- „O nama“, *Historijski podaci o počecima autorsko pravne zaštite i AMUS-a*, <https://www.amus.ba/page.php?id=1>, (27. I. 2024.).
- PAVIČIĆ, MIRNA, *Teorijske osnove primjene muzikoterapije kod poremećaja iz spektra autizma*, diplomski rad, Zagreb, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, 2019.
- PAVLIC, GORAN, „O povijesnoj genezi autorskih prava“, (30. VI. 2019.), <<https://slobodnifilozofski.com/2019/06/o-povijesnoj-genezi-autorskih-prava.html>>, (21. I. 2024.).
- Službeni list Republike Bosne i Hercegovine*, god. 1 (1992.), br. 2, <https://www.ipi.ba/wp-content/uploads/2018/01/1992-Uredba-sa-zakonskom-snagom-o-preuzimanju-i-primjenjivanju-savezni-SLBiH-2_92.pdf>, (1.III.2024.).
- Škoro, Miroslav, *Glazba i autorsko pravo*, Školska knjiga, Zagreb, 2019.
- WOODWARD, ALPHA, „Abstract“, *Tapestry of Tears: An Autoethnography of Leadership, Personal Transformation, and Music Therapy in Humanitarian Aid in Bosnia Herzegovina*. 2015.
- „Zakon o autorskim i srodnim pravima“, *Narodne novine*, 111/21

„Zakon o autorskim i srodnim pravima“, *Službeni glasnik BiH*, god. XIV (2010.), br. 63.

„Zaštita intelektualnog vlasništva“, *Povijest zaštite intelektualnog vlasništva na području Hrvatske*, <<https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/povijest-zastite/>>, (21. I. 2024.).

Review article

Received on March 7, 2024

Accepted on September 5, 2024

LUCIJA HRSTIĆ

Doctoral School of Josip Juraj Strossmayer University of Osijek,
doctoral student

lucijahrstic@gmail.com

COPYRIGHT AND FREE USE OF COMPOSITIONS IN THE MUSIC THERAPY PROCESS

Abstract

The general elements of the use of songs in music therapy were presented in this paper. The basic concepts of music therapy are presented in the introduction, while the role and use of songs in the music therapy process are described in the first chapter of the paper. The second chapter elaborates copyright laws in Croatia and Bosnia and Herzegovina for compositions written for free use, while the third shows practical examples and reproduction of compositions used during music therapy sessions. The conclusion clarifies guidelines for possible amendments to the Copyright Law in Croatia and Bosnia and Herzegovina, and the conclusion is followed by an overview of literature. Since the creation of songs (songwriting) is one of the techniques within the model of creative music therapy, the need to research ways of legal protection of compositions used and created in the therapeutic process, in the territory of Bosnia and Herzegovina and Croatia, proved to be necessary. In order to make the laws on the protection of compositions used for therapeutic purposes even clearer, in consultation with legal experts and experts in the field of copyright, the recommendation is to amend the existing Law on Copyright of the Republic of Croatia with new articles or acts that allow the free use of compositions created during education for practical application in the music therapy process, which would encourage the creation of new and protection of the existing pieces of music of the active music therapists.

Keywords: music therapy; composition; copyright; research; application